

Юьхьанцарчу юкьарадешаран школашна лерина литературни ешаран программа

Довзийтаран дош

Литературни ешар – юьхьанцарчу классийн предметашна юккьехь коьртачарах цхьаь ю. Нохчийн матто санна, цо а ламадо бер шера а, нийса а яздан, аьтто бо юкьара кхиарехь а, г1иллакх-оьздангаллин мехаллаш т1ехь кхиош а. Х1окху предметехь кхиамаш бахаро таро ло берана юьхьанцарчу школан вукху предметашца ларош деша.

Юьхьанцарчу школахь х1ара предмет ламор т1ехьажийна хир ду х1окху лалашонашка кхачарна:

-кхетаме, нийса, шера къастош еша;

-ша йобшучу текстан а, цуьнан чулацамца йолу шен юкьаметтиг а билгалйоккхуш болчу къастош ешаран коьртачу г1ирсех (соцунгла, интонаци, маънин тохар, ешаран чехкалла) пайда а оьцуш, еша;

-дешаран книгин чулацамах кхиар, шенна справочни аппаратах пайда эца хаар (т1етовжар, корта, абзацаш и д1. кх. а.);

-исбаьхьаллин -кхоллараллин а, х1ума довзаран а хьуьнарш шехахь кхиор, исбаьхьаллин произведенино шена бина т1елаткъам шен синхаамашца бовзийтар; дешан исбаьхьалле йолу эстетически юкьаметтиг кхиор;

-исбаьхьаллин текстан г1ирсашца синьоьздангаллин мехаллаш юьхьанцарчу классийн дешархошкахь кхиор; дика а, вуо а къасто хууш, кхидолчу къаьмнашка лерам болуш кхиор.

Юьхьанцарчу школахь литературни ешаран коьрта лалашо – иза шена оьшшу книга харжа хаарца а, и кхеташ ешарца а ша-шен терго яран дешар карадерзоран хьуьнарш шехахь кхиор ю. Цу г1уллакхана ох1ла хилар билгалдолу ешначух кхеташ, дика еша хаарехь, книгаш йовзарехь а, шенна харжа хаарехь а, шен синьоьздангалла лакхаяккхарехь книга оьшуш хиларх кхетам кхиьна хиларехь а.

«Литературни ешар» предмето чулоцу х1ара дакъош: дешархочун «Ешарца доьзна г1уллакх», «Исбаьхьаллин текстийн буха т1ехь долу дешархойн кхоллараллийн г1уллакх», «Берийн ешаран гуо» яздархойн ц1ерш а йовзуйтуш, дешархошна кху предметехула евзар йолу ерриге а произведенеш, хуьлийла уьш дийнна произведенеш я церан дакъош. Программи юкьа дог1у иштта кхидолу дакъош а: «Литературоведчески пропедевтика», «Библиографически культура», «Къамелан кепашца доьзна долу г1уллакхаш». Боккха тидам т1ебахийтина нохчийн матте ладог1ар декъана а. «Ешар» ц1е йолчу декъехь къаьсттина тидам т1е бахийтина къастош ешарна. Юьхьанцарчу классашкахь нийса а, шера а ешарехь карадирзинчу хаарша аьтто бийр дешархойн лакхарчу классашкахь литература йовзарехь а. «Дистхилар»,

«Йоза» дакъоша аьтто бийр бу барта а, йозанан а къамел кхиорехь. Боккха тидам тIе бахийтина вистхила хаарна а, къамелан оздангаллина а, меттан исбаьхьаллин гIирсаш караберзорна а.

«Къамелан кепашца долу гIуллакхаш» цIе йолу дакъа къамелан кепаш йовзийтина ца Iаш, хIума довзаран а, синьоздангаллин, интеллектуальни, кхоллараллин гIуллакхаш чулоцуш а ду шена. И гIуллакхаш кхочушдо дешаран, Iилманан гIараевллачу, исбаьхьаллин тексташ тIехь болх бечу хенахь. Ешарца, йоьшург тIеэцарца, исбаьхьаллин тексташ тIехь болх барца цхьаьна кхочушхуьлу дешархочун синьоздангалла, кхолларалла кхиарца доьзна долу гIуллакхаш а. Исбаьхьаллин тексташ ешар бахьанехь карадирзина хаарш дерзадо дешархоша шаьш кхочушдечу кхоллараллин гIуллакхашка: къастош а, ролашца а ешар, тардина дийна суьрташ кхоллар, инсценировкаш яр, барта а йозанца юхасхьаййцар шаьш ешна исбаьхьаллин произведенеш, тайп-тайпанчу теманашна барта а, йозанца а аларш кхоллар и дI. кх. а.

«Берийн ешаран гуо» декъехь кхочушхуьлу исбаьхьаллин тексташ харжаран принципаш. Царна юкъахь уггаре а мехала ерш ю: еша дог дар, йоьшучух кхеташ хилар, тематика, проблематика. Тексташ шайца кIорггера кхетош-кхиоран маьIна а долуш, тайп-тайпанчу жанрашкахь хила еза. Кхечу къаьмнийн произведенеш йовзийта а мегар ду, нагахь шайца цхьа пайден дерг дохьуш уьш елахь. Кху декъа юкъа дахана оьрсийн туьйранаш, гIараевллачу оьрсийн яздархойн Л. Толстойн, Г. Скребницкийн, В. Бианкин, А. Гайдаран произведенеш.

«Литературоведчески пропедевтика» декъехь билгалбина исбаьхьаллин тексташ йоьшучу хенахь дешархой шайх хьакхалур болу а, бийцаре беш, шайна тIехь болх бен болу а литературоведчески кхетамаш. Тексташ тIехь болх бечу хенахь дешархойн карахь мехала гIирс хилла дIахIуьттур бу и литературни кхетамаш.

«Библиографически культура» декъо аьтто бо еша билгалйинчу литератури юкъара оьшу книга харжа хууш хилар кхиорехь, оглавлени, аннотаци карорехь, суьрташ дехкина художник, автор билгалварехь, иллюстрацеш текстан хиламашца буозарехь, ткъа иштта Iамаво тайп-тайпанчу справочни материалашца болх бан.

Дешаран предметан чулацаман мехаллаш.

ХIара предмет Iамочу хенахь йовзар нисло массо а тайпа бохург санна къоман мехаллаш (патриотизм, доьзалан мехаллаш, Iалам, къинхьегам а, кхолларалла а, искусство, литература, дин). Кхузаманан, махкана а, халкъана а пайден хир долчу кепара озда, ийман долуш, кхидолу къаьмнаш лоруш, кIант-йоI кхиор ду хила дезарг цу предметана бухе диллинарг.

Дешаран планехь хIокху предмето дIалоцу меттиг.

Базисни дешаран планан йоглуш хлиттийна ю хлара тематически планаш. Юьхьанцарчу классашкахь предмет 1амо билгалдинарг 3 кл.-102 сахьт.

Предмет 1аморца доьзна долу жам1аш

Литературни ешар 1амочаьргахь хила деза личностни жам1аш:

Россин юкьара этнически а, граждански а цхьааллаш кхиор, вуьшта аьлча

ша муьлхачу кьоман векал ву а, Россин пачхьалкхан гражданин ша хилар а кхетор; юкьара российскийски а, граждански а, нохчийн г1иллакх-оьздангаллин а мехаллаш шегахь кхиор;

-исбаьхьаллин произведенийн буха т1ехь шегахь адамаллин а, демократически а мехаллаш кхиор;

- шен кьоман культурех, бусулба динах а долу хаарш хилар, кхечу кьаьмнех а, церан культурех, динах лаьцнарг а девзаш хилар; кхечу кьаьмнийн культуре а, динца доьзначу ламасташка а ларам шегахь хилийтар;

- шен кьоман г1иллакхаш а девзаш, кхечу кьаьмнашца а г1иллакхашца а, динца а йоьзна йолу юкьаметтигаш ларьян хаар;

-доьзалан ламасташка тергаме хила везар шегахь кхиор, 1алам лардан а, шен а, нехан а могушалла ларьян езарх кхеташ хилар;

-таханлерчу дуьненахь вахаран 1алашонца шен амал кхиор; шен нийсархошца а, бакхийчаьрца а девне ца вуьйлуш, машаре ваха болу лаам шегахь кхиор;

- дешархочун социальни декхарш карадерзор; дешаре лаам кхиор; дешар шена оьшуш хиларх кхетар;

- кьоман а, кхийолу а литература ешарца синьоьзданагаллин мехаллаш а, эстетически синхаамаш шегахь кхиор.

Литературни ешар 1амочаьргахь хила дезаметапредметни жам1аш:

-дешаран 1алашонех а, декхарех а кхеташ хилар, кхоллараллин кепара хьесапаш кхочушдар;

-шена хьалха х1оттийнчу декхаре хьаьжжина, дешаран декьехула билгалдан леринарг кьасто а, цуьнан мах хадо а, и кхочушдархьама эвсаре некь харжа а хаар;

- ша баьхначу кхиамийн бахьанех кхеташ хилар шегахь кхиор (ткьа иштта цададаларан бахьанех а, иза лазаме ца долуйтуш т1еэца хууш а хилар;

-коммуникативни а, х1ума довзаран а декхарш кхочушдаран 1алашонца меттан г1ирсех пайда эцар;

-дечун логически кепаш (дустар, анализ, юкьара маь1на дар) караерзор;

- кхечу къаьмнийн нийсархошца цхьана дечу г1уллакхашкахь юкъяра лалашонаш билгалъяр, хьан, х1ун дийр ду къастор, цаьрца цхьаьна тергам латтор, ша а, вукхара а дечун цхьанакепара мах хадор; девне ца дерзош, лоттаме дерш д1адерзор, ларамца т1еэцар кхечу къомах волчун амалехь дерг;

- базови предметийн кхетамаш, кхечу предметащца боьзна кхетамаш а караберзор, шен предметца уьш буозар.

Литературни ешар ламочаьргахь хила деза предметаца доьзна долу жамлаш:

- къоман а, дуьненан а культурийн хилам а, синъоьздангаллин мехаллаш, ламасташ лардаран а, кхидла а д1акховдоран г1ирс санна литературех кхетар;

-ша-шен кхиарехь ешаран мах лакхара хиларх кхетар; виллина йоьшуш хила везаш хилар болу лаам шегахь кхиор; дуьненах а, къоман исторех а, культурех а болу кхетамаш кхиор; юьхьянцара г1иллакх-оьздангалла кхиорехь литературо д1алоцу меттиг къасто а, дика а, вуо а х1ун ду хууш хилар;

- х1унда еша еза бохучух кхеташ хилар, цу декъехь тайп-тайпанчу ешарх пайда эцар;

-дешаран а, лилманан кхетаме, исбаьхьаллин тексташ ладогларца т1еэца а, кхеташ еша а, цхьанатайпана царех кхета а хууш хилар; стихотворенин кепехь йолу тексташ къастош ешаран юьхьянцара хаарш карадерзор;

-прозаически исбаьхьаллин произведенеш юхасхьайийца а, церан чулацамах долчу хаттаршна жоьпаш дала а, ешначу дешаран, лилманан кхетаме, исбаьхьаллин текстийн бахьанин-т1аьхьалонийн з1енаш къасто а хаар карадерзор;

-меттан бакъонаш а ларъеш, йозанехь а, барта а доцца дийцарш х1итто хаар карадерзор;

-хьайца къамел деш волчуьнга а ладогла а, цо дуьйцучуьнца реза вацахь а, делил далорца айхьа бохург т1ечлаг1дан а, г1иллакхехь вистхила а, диалог д1аяхьа а хаар карадерзор;

-исбаьхьаллин текстийн башхаллийн дуьхе а кхуьуш, дешаран, лилманан, исбаьхьаллин тексташ вовшех къасто хаар;

-ешначу исбаьхьаллин, лилманан, дешаран текстийн теманех, коьртачу маьлнах кхеташ хилар; исбаьхьаллин текстехь балийна меттан исбаьхьаллин г1ирсаш ган а, яздархочо мича лалашонца уьш юкъя балийна а хаар;

-ша ешначу исбаьхьаллин произведенин мах хадо а, цунах лаьцна шена хетарг ала а хаар;

-ешначу текстехь йолу синъоьздангаллин мехаллаш йовзийта а, уьш шегахь кхио а хаар;

- оьрсийн а, нохчийн а исбаьхьаллин произведенийн персонажаш (дакъалацархой) вовшашца буста а, церан амалехь, г1уллакхашкахь цхьаьна дог1ург схьа а лохуш, царна характеристика яла а, цаьрга шен болу хьежам гайта а хаар;

- шена хаза хета книга шенна схьахаржа а, т1ебузучу хаамийн справочни хьостанех пайда эца а хаар;

Дешаран предметехула болу юьхьянцарчу юкъярадешаран чулацам

Къамелан кепаш Ладоглар

Дуьйцу къамел ладогларца тлеэцар, цхъанатайпана иза кхетадар, ладогларначуьнца доьзна хаттаршна жьопаш далар, ладогларначун чулацамах лаьцна шена хаттар дала хаар, хлуналашо йолуш ладуьйглар кхамеле кхетадар. Стихотворни кхамеле ладоглар хаар, ладогларначун дог-ойла къастор.

Ешар

Хезаш ешар. Кхеташ, нийса, цхъанаэшшара хезаш ешар. Ешаран чехкалладоза тухуш къастош яц, хлора дешархочун башхалле хьожжий къастош хуьлу и барам. Ешаран сихалла тлаьхь-тлаьхьа чехкайоккху. Йьшучу хенахь соцунглашший, интонаций, сацаран хьаркаш лар а деш, кхетаме, нийса, цхъанаэшшара дийначу дешнашца ешар. Дагахь ешар. Дагахь йьшучу хенахь йьшучун маьлнах кхеташ хилар. Ешначу текстехь оьшуш болу хаамаш карон а, меттан исбаьхьаллин гларсаш ган а хаар.

Кхамел дар. Барта кхамелан оьздангалла.

Монологически кхамел барта кхамелан кеп санна. Монологически кепара аьллагун коьртачу маьлних кхеташ хилар. Кхамелан кепаш: дийцар, суртхлоттор, ойлаяр.

Шен аларехь меттан исбаьхьаллин гларсех пайда эцар(синонимех, вастаме дешнех, антонимех, дустарех, эпитетех). Шен аларна план хлоттор. Монологически алар дозаделла а, маьлна долуш а хилар. Диалогехь ден кхамел: цуьнан башхалла. Хьайца кхамел деш волчуьнга ладоглар а, цо дуьйцучух кхета а, цунна жоп дала а хаар. Хьуна хеташ доцчу, кхечу кепара олучуьнга а ладоглар а, делил а далаш, тешшош цунна жоп дала а хаар. Кхечу кьомах волчу нийсархочуьнца диалог длаьхьочу хенахь цо дечу кхамелах кхеташ, цуьнан культурин башхаллаш тидаме а оьцуш, иза тлелаца хаар. Шен кхамелехь меттан исбаьхьаллин гларсех пайда эца хаар.

Йоза. Йозанан кхамелан оьздангалла.

Йозанан кхамелан барамаш. Йозанца аьллагун чулацам билгалйинчу темица боглуш хилар. Йозанехь йовзуйту коьчал маьлна а долуш, вовшашца йозаелла а хила езар. Йозанан кхамелехь меттан исбаьхьаллин гларсех пайда эцар. Йозанехь шена хетарг ала хууш хилар: хаттарна жоп дала, изложени, йоцца сочинени язьян (суртхлотторан, дийцаран, ойлаяран кепехь).

Ешаран глулакхийн кепаш

Дешаран а, гилманан кхетаме тексташца а бен болх (хлума довзаран декьехула долу глулакхаш)

Дешаран а, 1илманан кхетаме текстех болу юкъяра кхетам. Шен маттахь и тексташ кхеташ т1еэцар. Ешначун чулацамца доьзначу хаттаршна жобпаш далар. Хаамаш луш болу г1ирсийн хьаст санна дешаран, 1илманан кхетаме тексташ т1еэцар, царах кхеташ хилар. Дешаран, 1илманан кхетаме текстийн тема а, коьрта ойла а (идей) билгалъяр. Маь1нин чекхдевллачу дакъошка текст екъяр, царна ц1е тиллар. Текстехь бахьанин-т1аьхьалонан з1енаш билгалъяр. Текстехь коьрта дешнаш билгалдар. Оцу коьртачу дешнашна т1е а тевжаш, текст юха-схьайийцар. Нохчийн дешнаш а, дешнийн цхьаьнакхетарш а, дийнна предложенеш а оьрсийн матте а, оьрсийн маттера нохчийн матте яха а хаар.

Исбаьхьаллин тексташца болх бар

Дешархочун х1ума довзаран декъехула долу г1уллакхаш

Исбаьхьаллин текст вукху текстех къаьсташ хиларх кхетар. Текстан ц1е а, кортош а, чулацамца бозабеллачу юкьяметтигех кхеташ хилар. Текстан чулацамах лаьцна долчу хаттаршна жобпаш далар. Меттан исбаьхьаллин г1ирсех пайда эцарца исбаьхьаллин текст юхасхьайийцар (юьззина, йоцца, хоржуш). Исбаьхьаллин текстан жанр, тема, коьрта ойла (идей), сюжет, д1ах1оттаман билгало (антитеза) къастор. Текст дакъошка екъяр, х1ора декъан тема билгалъяр, коьрта дешнаш а, исбаьхьаллин васташ а къастор. Дакъошна ц1ерш таька а, ц1еран предложенийн а, хаттарийн кепехь план х1отто а хаар. Турпалхойн дика а, ледара амалш билгалъяха а, персонажаша дечу г1уллакхашка, яздархочо еллачу характеристике хьаьжжина а мах хадо хууш хилар. И характеристика лучу хенахь персонажийн г1уллакхийн бахьанин-т1аьхьалонан з1енаш билгалъяхар. Ша дийриг турпалхочо иштта х1унда дира бохучух кхетар а, цу декъехь шена хетарг ала хаар а. Персонажана характеристика лучу хенахь интерьеро а, портрето а д1алоцу меттиг. Турпалхой а, цара ден г1уллакхаш а вовшашца дустар. Персонажийн къамел а, авторан текст а. Текстехь болу меттан исбаьхьаллин г1ирсаш ган а, (эпитет, дустар, метафора) уьш мича 1алашонца юкья балийна а хаар. Пейзаж а, исбаьхьаллин текстехь цо д1алоцу меттиг а. Хиламаш схьакъастор а, уьш вовшашца бустар а, цара синхаамна бен 1аткъам а. Теманашца цхьаьнайог1у оьрсийн а, нохчийн а исбаьхьаллин тексташ вовшашца юстар, царна т1ера юкъяра а, башхадерг а къастор, меттан исбаьхьаллин г1ирсаш бустар.

Дешархочун кхоллараллин г1уллакхаш

Къастош ешар. Ролашца ешар. Прозехь йолчу текстана инсценировка х1оттор. Ешначу исбаьхьаллин произведенин буха т1ехь шен текст кхоллар. Барта дешнашца суртдиллар. Изложени. Мини-сочинени. Нохчийн маттера дош, дешнийн цхьаьнакхетар, предложени оьрсийн матте а, оьрсийн маттера нохчийн матте а даккхар. Нохчийн барта кхоллараллера

оьрсийн х1етал-металшца, кицанашца, аларшца маь1ница дог1урш лахар. Ша туьйранаш кхоллар (1амийнчаьрца дог1уш) кьоман дахарехь дерг а, культурин бакьдерш юкъя а далош.

Нохчийн а, оьрсийн а литературийн тексташ кхоллар, церан юкъяра дерг а, башха дерг а билгал а деш.

Берийн ешаран гуо

Нохчийн а, кхечу кьаьмнийн барта кхоллараллин произведенеш, нохчийн а, кхечу кьаьмнийн а классикийн тоьлла произведенеш, х1инцалерчу яздархойн произведенеш, исторически, 1илманан кхетаме, справочно-энциклопедически тексташ, фантастика.

Исбаьхьаллин текстийн герггарчу хьесапехь йолу тематика: вайн Даймакххий, нохчийн пачхьалкхан коьртачу шахьарххий, нохчийн пачхьалкхерчу халкьийн доттаг1аллеххий, вайн халкьан хьаналчу кьинхьегамаххий, цо машарехь латточу кьийсамаххий, вайн г1аланеххий, яртеххий, 1аламаххий, дийнатеххий, акхаройххий, беран дахареххий, церан г1уллакхеххий, доттаг1аллеххий, цара баккхийнаш ларарххий, вовшашна накьосталла дарххий, тергонца хьажарххий, адамийн дийнаташца йолу юкьяметтигаххий, 1аламаххий, адамийн цуьнца йолчу юкьяметтигаххий, тайп-тайпанчу корматаллеххий, кьинхьегамаххий, юкьярчу кьахьегаран ирсаххий, г1иллакх-обзданагаллех, эхь-бехках, ийманах лаьцна дийцаршший, стихотворенешший, статьяшший. Вайн дукхакьаьмнийн Боккха Даймохк.

Литературоведчески пропедевтика

Прозехь а, стихотворенин кепехь а долу кьамел, уьш вовшех кьасто хаар. Хьехархочун г1оьнца текстехь х1ара литературоведчески кхетамаш карон хаа: жанраш (фольклоран кегийра жанраш, халкьан а, литературни а туьйра, туьйра-кица, дийцар, стихотворени, сюжет, тема, д1ах1оттам (антитеза), коьрта ойла (идей), турпалхо (персонаж), куцкеп (портрет), пейзаж, интерьер, синоним, антоним, эпитет, дустар, метафора, олицетворени, ритм, рифма. Гочдар.

Библиографически культура

Еша билгалйинчу книгаш юкъяра книга харжа а, произведенин кортош а, аннотаци а схьалаха а, автор а, иллюстрацеш ехкина художник билгалван а хаар. Текстан чулацамера хиламаш а, иллюстрацеш вовшех буоза хаар.

Юьхьанцарчу школехь дешначул т1аьхьа дешархочун кхид1а а дешаре болу лаам а кхиьна болу, цуьнан кьамелан а, ешаран культурин, литературни кхиаран а т1ег1а оьшучу бараме кхочу, уьш билгалдовлу х1окху хааршца:

-нохчийн меттан кьамелан коьрта кепаш карайирзина хилар;

-тайп-тайпана тексташ вовшех къасто хаар (дешаран, 1илманан-кхетама, исбаъхьаллин). Интеллектульни, синъобздангаллин декъехь кхиархьама, гонахара дахар довзархьама дешаран, 1илманан-кхетаман, исбаъхьаллин текстийн маъ1нех кхеташ хилар.

Исбаъхьаллин тексташца болх бар. Хаамбаран хьаст хиларан хьокъехь уьш т1еэцна ца 1аш, дешархочуьнгахь синъобздангалла а, эстетически чам а кхиорехь и тексташ оьшуш хиларх кхетар. Исбаъхьаллин тексташна анализ яран билггала, литературни кхиарехь дешархошна т1аьхьа оьшуур долу, хаарш карадерзор. Церан жанр, тема, идей, д1ах1оттаман кепаш, исбаъхьаллин суртх1отторан г1ирсаш къасто хаар.

-Х1ора къоман литература – культура кхиоран декъехь мехала г1ирс хиларх кхетар; нохчийн а, кхечу къаьмнийн исбаъхьаллин тексташ вовшашца юстарца церан юкъара дерг а, башхадерг къастор. Дешнаш, дешнийн цхьаьнакхетарш, предложенеш оьрсийн матта а, оьрсийн маттара нохчийн матте яха а хаар.

Оьшшу тоьшаллаш а далаш, ша ешначу дешан искусствон произведенин а, искусствон кхечу говзарийн а мах хадо хаар. Кхечу къомах волчу нийсархочуьнца диалог д1ахьочу хенахь цо дечу къамелах кхеташ, цуьнан культурин башхаллаш тидаме а оьцуш, г1иллакхе вистхила а, цо дуьйцург восе а ца дуьллуш, т1елаца а хаар.

Берийн-энциклопедически книгашца болх бан хаар.

Халкъан барта кхолларалла.

Барта кхоллараллин кегий жанраш

Халкъан тидамаш

Кицанаш

Х1етал-металш

Чехкааларш

Дагардарш

Наьрт-аьрстхойх лаьцна дийцарш

Ц1инц1олаг а, наьрт-аьрстхо а.

Ахархочун к1ант а, наьрт-аьрстхой а.

Наьрт-аьрстхой а, декъаза стаг а.

Халкъан туьйранаш

Чинг1аз

К1ант а, ден шед а.

Лулахой.

Махана аьлла баркалла.

Кхо газа-гуьзалг.

Хьекъалан т1ай

Бабин Ч1ирдиг

Таллархо

Х1иллане кхорб1елиг

Борз

Исбаьхьаллин литература

1. Ахмадов «Къонахалла»

М. Ахмадов «Хьо а, дуьне а», «Вайн г1иллакхаш», «Ч1ирдиг хьуьнха вахар», «Собар», «Яхь», «Маршо а, декхар а», «Хьанал, хьарам», «Б1е эзар дика г1уллакх»

Т. Ахмадова «Б1аьсте» (гулар).

С. Гацаев «Мекара цициг»

Демин 1алавди «Шен куызган чохь гича 1ам» берийн байташ.

Х-А. Берсанов «Генара совг1ат».

Д. Кагерманов «1имран а, цуьнан доттаг1ий а».

Ж. Махмаев «Сан кегий доттаг1ий», «Самукъане абат».

Э. Мамакаев. Стихаш.

Хь. Саракаев «Эдалханан доттаг1ий».

Хь. Сатуев «Б1аьстенан мукъамаш»

Хь. Хасаев «Хьуьнан кьайленаш», «1аламан мукъамаш».

Ш. Хасаров «Дашон хьоза».

1. Эдильсултанов «Догдика», «Хуьстиг».

«Тамашийна беш». Берашна стихаш.

Кхечу къаьмнийн литература

Д. Брудный «Хьекъале Ашик»

А. Сент-Экзюпери «Жима эла»

Г.-Х Андерсен «Ц1инц1олаг йо1», «Ц1етуха», «Эткаш юьйхина долу цициг», «Бедан ирча к1орни», «Экам йо1», «Акха г1ург1езаш».

Ш. Перро «Майра бедарштегархо», «Т1уьйлиг», «Овкъарг» «П1елггал волу к1ант»

Вежарий Гримм «Бременера иллиалархой», «Сийна ч1урам», «Кегий адамаш», «Дашо месаш йолу йо1».

1илманан литература

В. Дуров «Сан акхарой»

Ю. Гагарин «Суна Латта го!»

Левин «Астрономи суьрташкахь».

Зубков Б. «Стенах йина ю машенаш»

С. Маршак «Муха еш хилла книга»

Книгаш-справочникаш

Журнал «Стелад».
Ж. Махмаев «Некъан абат»
С. Эдилов «Байт-абат».

Дешаран предметана материално-технически кхачояран хьокъехь хьехамаш

Дешаран г1уллакхана оьшучу г1ирсашна юкъахь ца хилча йиш йоцурш: тоъбал программы юкъа яхана исбаъхьаллин произведенеш а, авторски программаш а.

Библиотекин фондехь хила деза «Литературни ешар» предметехула долу нормативни документаш; авторски программаш», дешаран, 1илманан министерствос магийнчу учебникийн список, хьехархочунна лерина методически пособеш, х1ора дешархочунна лерина т1едаккарш т1ехь долу карточкаш, справочно-энциклопедически литература и д1. кх. а.

Дешаран г1уллакхана кхачоярна таханлерчу дийнан лехамашкахь доьхург электронни библиотекаш хилар, шена чохь массо а тайпана информационно-справочни материал а йолуш. Тайп-тайпана гайтаман г1ирсех пайда эцаро таро лур ю дешаран г1уллакхан эвсаралла лакхаяккха. Литературин кабинета чохь зорбанан декъера материал хилла ца 1аш, электронни а, кехат т1ехь йолу а демонстрационни, аьзнийн экранни пособеш, гайтаман технически г1ирсаш а хила беа, дешархойн хаарш лакхадаха аьтто беш болу.

Х1ара лехамаш хийца а, т1ебуза а йиш ю, шайн таронашка хьаьжжина.

Литературин кабинетан технически г1ирсаш:

Мультимедийни компьютар.Мультимедиапроектор.

Учебно-тематически план

№	Дакъа (чулацам)	Билгалза сахът
1	Даймехкан косташ.	2
2	Аьхке а,гуьйре а.	5
3	1алам лардар-иза Даймохк ларбар ду.	9
4	Берийн дахар.	5
5	Вайн Даймехкан д1адаханчунна т1ера.	5
6	Вайн Даймохк.	2
7	Даймохк вай кьинхьегамца хестабо.	3
8	1а.	13
9	Б1аьсте йог1у-б1аьсте йог1у.	16
10	Халкъан барта кхолларалла.	8
	Дерриге а сахъташ:	68